



Специјални резерват природе



"Увац"

ПРОГРАМ УПРАВЉАЊА ПОСЕТИОЦИМА У СПЕЦИЈАЛНОМ РЕЗЕРВАТУ ПРИРОДЕ "УВАЦ"



Нова Варош, април 2017. године

Програм управљања посетиоцима у Специјалном резервату природе "Увац" урађен је у складу са Законом о заштити природе ("Службени гласник РС" бр. ("Сл. гласник РС", бр. 36/2009, 88/2010, 91/2010 - испр. и 14/2016), Уредбом о заштити Специјалног резервата природе "Увац" ("Службени гласник РС" бр. 25/06 и 110/06), Правилником о унутрашњем реду и чуварској служби Специјалног резервата природе "Увац" ("Службени гласник РС", број 5014), на основу издатих Услова Завода за заштиту природе Србије и Просторног плана подручја посебне намене специјалног резервата природе "Увац".

Правилником о унутрашњем реду и чуварској служби Специјалног резервата природе "Увац", у члану 46., прописује:

"Посету Резервату и разгледање његових вредности од стране туристичких група које броје више од 3 посетиоца организатор туристичког путовања односно давалац туристичких или угоститељских услуга пријављује управљачу 2 дана пре одвијања активности у резервату.

Друштво организује вођење туристичких група из става 1. овог члана или издаје одобрење којим овлашћује друго правно или физичко лице да води посетиоце на начин, на места и у време који се наведеним одобрењем утврђују.

Индивидуални посетиоци, као и групе које броје мање од 3 особе, дужни су да намеравано разгледање Резервата изван јавних путева пријаве Друштву односно физичком или правном лицу које Друштво овласти.

Друштво ће израдити и донети програм туристичке посете Резервата којим ће ближе уредити допуштен начин и места посећивања, истовремени број посетилаца на појединим местима и друга питања од значаја за разгледање и презентацију вредности Резервата, а посебно начин организовања активности екотуризма у сарадњи са мештанима."

УВОД

Специјални резерват природе „Увац“ стављен је под заштиту Уредбом Владе (Службени гласник РС, бр. 25/06 и 110/06) и установљен за заштићено природно добро од изузетног значаја. У члану 2. наведеног акта Владе утврђено је да се овај специјални резерват природе ставља под заштиту: „да би се очувао и размножио белоглави суп – ретка врста лешинара, да би се очувала станишта и побољшало стање других значајних врста птица, ловне дивљачи и осталог животињског света, да би се обезбедили услови за поновно насељавање врста биљака и животиња које су нестале са тог подручја, да би се сачувала и повећала разноврсност риба и оптималним уловом и коришћењем сачувала и повећала њихова бројност, да би се сачували разноврсност флоре, шумских и осталих биљних заједница, да би се сачувала рељефна и водена обележја и спелеолошке и друге вредности геонаслеђа, да би се очували и побољшали природни чиниоци животне средине, првенствено квалитет вода и земљишта, да би се очувала лепота и разноврсност предела и створили услови за одрживо коришћење и планско уређење заштићеног подручја у интересу науке, образовања, културе, рекреације и екотуризма“. Око резервата утврђена је заштитна зона која обухвата подручја слива реке Увац узводно од профила водне акумулације "Радоиња". Специјални резерват природе „Увац“ обухвата подручје долине реке Увац између брда Лупоглав у међуречју Увца и Вапе и бране на акумулацији "Радоиња", као и делове долина притока Увца: поток Чајак, Вељушница, Ракоњски поток, Пурића поток, Рабренски поток, Секулића поток, Дубоки поток, Злошница, Волујачки поток, Марића река, Тисовица, Вршевина, Кладница. Специјални резерват природе "Увац" представља заштићено природно добро од изузетног значаја (I категорије), односно националног ранга вредности. Површина заштићеног подручја износи 7 543 хектара, од чега је 5 667 хектара у државној и друштвеној, а 1 876 хектара у приватној и другим облицима својине. Простире се на територији општина Нова Варош (5525ha) и Сјеница (2018ha). Око Специјалног резервата природе "Увац" одређена је заштитна зона на деловима територије општина Нова Варош, Сјеница, Пријепоље и Ивањица која обухвата простор око 1 130 km². На заштићеном подручју установљен је режим заштите другог степена, сходно члану 35. Закона о заштити природе. У погледу обавеза управљања и старања, Специјални резерват природе „Увац“ и заштитна зона чине јединствено заштићено природно добро, а послове управљања и старања организује и извршава Друштво са ограниченом одговорношћу „Резерват Увац“ из Нове Вароши (са скраћеним пословним именом: Резерват Увац д.о.о.). На заштићеном подручју, поред Закона о заштити природе, примењују се и други закони и прописи који регулишу коришћење природних богатстава (шуме, воде, пољопривредно земљиште, минералне сировине, лов, риболов и др.), планирање и уређење простора и изградњу, саобраћај, заштиту културних добара, туризам,

али само у делу и обиму у коме нису у супротности са циљевима заштите, односно режимима и мерама заштите. Око 75% површине подручја специјалног резервата природе је у државној својини, од чега 3744 ha, односно 50% укупне површине, представљају шуме и шумско земљиште којима газдује Јавно предузеће "Србијашуме".

Поред белоглавог супа, специјални резерват одликује изузетно разноврсна фауна птица са око 130 врста од којих је 48 утврђено за природне реткости у Србији (белоглави суп, велики ронац, јастреб осичар, сури орао, орао змијар, сиви соко, прдавац, буљина, шумска сова, мала ушара, руси сврачак, црноврати, ђубасти и мали гњурац и др.). Због разноврсности и богатства орнитофауне, СРП "Увац" је уписан у Листу орнитолошки значајних европских подручја (IBA). Ихтиофауну чини 24 врсте, сврстане у 9 фамилија, међу којима се истиче присуство салмонида (младица, поточна пастрмка). Садашњи састав ихтиозаједница настао је од изворних врста и врста које су унешене порибљавањима. Значајна је разноврсност фауне сисара са 25 врста, од којих је 14 врста утврђено за природне реткости у Србији (шарени твор, обични пух, слепо куче, видра, ласица, велики, мали и јужни потковичар и др.), а десетак врста се налази на меродавним међународним листама са различитим статусом угрожености (рис, видра, медвед, вук, велики и мали потковичар). Разноврсна флора је представљена са преко 500 врста виших биљака, од чега је већи број ендемичних, ретких, лековитих, јестивих и у другом погледу значајних зељастих и дрвенастих биљака, са око 15 биљних заједница и разноврсним лишћарским, мешовитим и чистим четинарским шумама. Шумске заједнице су посебно у сливу Дубоког потока и међуречју Увца и Тисовице, као и у долини Тисовице заступљене добро очуваним фрагментима високих састојина букве, смрче и јеле, или чистим састојинама смрче. Разноврсни, репрезентативни и атрактивни елементи рељефа, изражени првенствено кроз специфичну орнаментику кречњачких литица у клисурастим деоницама речних долина и серијом укљештених меандара Увца код Молитве и Радоиње и, посебно, кроз бројне облике и појаве флувиокрашког (суве, следе и висеће долине, увале, извори и врела) и крашког рељефа (вртаче, пећине и крашке јаме). На подручју се налазе три велика и морфогенетски, палеонтолошки, хидролошки и биолошки изузетно занимљива спелеолошка објекта (Ушачка, Тубића и Баждарска пећина), међу којима се истиче Ушачка пећина са 4 улаза и сплетом канала укупне дужине 6185 m, што је чини највећим истраженим спелеолошким објектом у Србији. Чисте воде у бројним потоцима и изворима, као и велика водена маса респективног квалитета у акумулацијама представљају активна и потенцијална изворишта водоснабдевања регионалног значаја. Присутна су археолошка налазишта, као и споменици културног наслеђа.

Током протеклог десетогодишњег периода постепено расте потражња за рекреацијом и екотуризмом у СРП "Увац". У циљу еколошке едукације посетилаца и локалног становништва у

поменутом периоду снимане су едукативне емисије, тв репортаже, сваке године вршена је презентација заштићеног подручја на сајму туризма и сличним масовним манифестацијама.

У сврху промоције заштићеног подручја и развоја екотуризма на територији СРП "Увац" уређено је више пешачких стаза и организовано је више туристичких понуда.

На територији СРП "Увац" организовано је пружање туристичке услуга. Првенствено, туристичке услуге пружа управљач, Резерват Увац д.о.о. Поред управљача услугу крстарења/сплаварења језерима пружају и друга физичка и правна лица која испуњавају све услове прописане важећим законским прописима за пружање поменутих услуга и имају потписан уговор са управљачем.

Услед повећања потражње за рекреацијом и екотуризмом на територији заштићеног подручја СРП "Увац" расте и притисак на животну средину, природне ресурсе и биолошку разноврсност. Повећање притиска на животну средину проузрокује опасност да поједине животињске врсте принудно мигрирају са оптерећеног дела заштићеног подручја. У циљу предупређења и сузбијања негативних ефеката од туризма, управљач Резерват Увац д.о.о., доноси План управљања посетиоцима и прописује мере ограничења.

ЦИЉЕВИ

У последњих двадесетак година, туризам се, како у позитивном, тако и негативном смислу развио у важан фактор у контексту одрживог развоја. У оквирима ЕУ туризам представља један од највећих привредних сектора са 9% запослених и 9% учешћа у потрошњи. Такође представља једну од пет извозних категорија у 83% свих земаља света и главни је извор девизне зараде у готово 38% земаља. Отуда има и једну од 14 главних улога у привреди многих земаља, као извор запошљавања и начин борбе против сиромаштва. Према предвиђањима Светске туристичке организације (WTO) број долазака туриста у Европу биће дуплиран до 2020. године и износиће 720 милиона. Овакав очекиван развој подразумева озбиљан ризик за животну средину и благостање становништва, али и за туризам као привредну грану.

Данас је у основи свих дефиниција одрживи развој као концепт који обухвата међусобно испреплетену економску, друштвену и еколошку димензију. Достижање одрживог туризма је континуирани процес који захтева стално праћење утицаја и коришћење потребних превентивних или корективних мера кад и где год је то потребно.

У поступку практичног решења у имплементацији одрживог туризма, може се издвојити неколико кључних циљева, од којих ни један не мора бити доминантан у односу на остале, а то су:

- Заштита животне средине и очување природних ресурса;
- Успостављање ефикасног система управљања заштитом и развојем заштићеног подручја;
- Заштита културне баштине дестинације и поштовање културних специфичности домицилног становништва;
- Повећање саобраћајне доступности и отворености подручја, стварање услова за одмор, рекреацију и едукацију посетилаца о природним и културним вредностима заштићеног подручја;
- Остварење економских користи у туризму и од туризма;
- Укљученост, задовољство и корист;
- Оптимално задовољење потреба туриста кроз понуду туристичког производа високог квалитета.

При дефинисању понуда туристичког производа основни циљ управљача је да се омогући људима стицање знања о природним, историјским и културним карактеристикама јединственог окружења, уз очување интегритета места и подстицање економског развоја и добробити локалних заједница што представља и основ развоја туризма на подручју Специјалног резервата природе "Увац".

РАЗВОЈ СТРАТЕГИЈЕ ОДРЖИВОГ ТУРИЗМА

У последњих десет година, у времену тешке економске кризе, управљач Резерват Увац д.о.о. је у циљу еколошке едукације посетилаца и локалног становништва снимао едукативне емисије, тв репортаже, сваке године вршена је презентација заштићеног подручја на сајму туризма и сличним масовним манифестацијама.

Током овог десетогодишњег периода управљач Резерват Увац д.о.о. је дефинисао више туристичких садржаја, а то су:

- Риболовни туризам на водама три језера и делу реке Вапе - ова активност подразумева спортски и рекреативни риболов на водама СРП "Увац" према прописаним режимима риболова;
- Панорамско разгледање Увачког (Сјеничког) језера - ова туристичка активност подразумева: полазак са локалитета Растоке, сплаварење акумулацијом 11km до улаза у Ледену пећину, улазак у исту и обилазак (у дужини 700m) и повратак на место поласка;
- Панорамско разгледање Увачког (Сјеничког) језера са изласком на неки од видиковаца (Велики врх или Молитва) - ова туристичка активност подразумева: полазак са локалитета Растоке, сплаварење овом акумулацијом 11km до улаза у Ледену пећину, улазак у исту у дужини од 700m, пешачење стрмом стазом увачког кањона до видиковца и повратак на место поласка;
- Панорамско разгледање Увачког (Сјеничког) језера - ова туристичка активност подразумева: полазак са локалитета Крстац или Маркове равни (у зависности од нивоа воде), сплаварење овом акумулацијом од 9 до 14km до улаза у Ледену пећину, улазак у исту у дужини од 700m и повратак на место поласка;
- Панорамско разгледање Увачког (Сјеничког) језера са изласком на видиковац - ова туристичка активност подразумева полазак са локалитета Крстац или Маркове равни (у зависности од нивоа воде), сплаварење овом акумулацијом од 9 до 14km до улаза у Ледену пећину, улазак у исту у дужини од 700m, пешачење срмом стазом увачког кањона до видиковца и повратак на место поласка;
- Панорамско разгледање Златарског језера - ова туристичка активност подразумева полазак са локалитета Кокин Брод, од Визиторског центра, сплаварење овом акумулацијом 14km до Моста на Пуљцима и повратак на место поласка;
- Панорамско разгледање пешачењем до видиковца Молитва - полазак са локалитета Маркова раван, пешачење уређеном стазом ободом кањона Увачког

(Сјеничког) језера у дужини од 6km до видиковца на Молитви и повратак на место поласка;

- Панорамско разгледање пешачењем до видиковца Равни крш - ова туристичка активност подразумева долазак до видиковца Велики врх у селу Лопиже пешачење уређеном стазом ободом кањона Увачког (Сјеничког) језера у дужини од 1km до видиковца Равни крш и повратак на место доласка;
- Панорамско разгледање пешачењем до видиковца Градина - Радоиња - ова туристичка активност подразумева полазак са локалитета Етно село Вранеша, уређеном стазом ободом кањона Радоињског језера у дужини од 6km излазак на неки од шест видиковаца и повратак на место поласка;
- Панорамско разгледање пешачењем до видиковца Челина - ова туристичка активност подразумева полазак са локалитета Павловића мост и пешачење уређеном стазом ободом кањона Златарског језера у дужини од 5km до видиковца Челина, излазак на макадамски пут Божетићи - Павловића мост и повратак на место поласка.

Од свих горе наведених туристичких активности највише је промовисано панорамско разгледање Увачког (Сјеничког) језера, самим тим овај део територије заштићеног подручја трпи и највећи притисак од стране посетилаца. Процена је да 65% туриста који посете Специјални резерват природе "Увац" врше панорамско разгледање Увачког (Сјеничког) језера. Од овог броја туриста 70% истих определили се да уђе и разгледа Ледену пећину.

Интересовање туриста за посету и панорамско разгледање СРП "Увац" нагло расте. Процена је да је резерват годишње посети преко 20000 посетилаца, с тим што је улазницу у заштићено подручје купи 6500 посетилаца. Разлог одступања између процењеног броја посетилаца и броја продатих улазница, је што су улазнице наплаћиване само лицима која су резерват посећивала организовано, и то његове најзаштићеније локалитете, тј. лица која су користила услугу возње чамцима. Локалном становништву, бројним "викендашима" и њиховим гостима, рекреативним и спортским риболовцима, као и лицима која само "сврате" на неки од пунктова који се и иначе налазе на јавном путу (било магистралном, било општинском), било је немогуће наплатити улазницу, иако су и они (свакако) посетили резерват.

Основни мерљиви параметар повећаног туристичког притиска, а самим тим и притисак на животну средину, природне ресурсе и биолошку разноврсност је повећана приватна иницијатива за потписивање Уговора о плаћању накнаде за организовање излета сопственим пловилом на подручју СРП "Увац". Наиме управљач Резерват Увац д.о.о је у протеклим годинама потписивао ове уговоре

са 3-4 правна или физичка лица који су излете организовали са једним пловилом. Сада је број уговора "нарастао" на 10 а већина излете организује са 2 или више пловила. Овај тренд, позитиван са аспекта туризма, али изузетно негативан са аспекта заштите животне средине, посебно најзначајнијих вредности СРП "Увац" наставља да расте.

Поред чињенице да је дошло до наглог притиска на животну средину, природне ресурсе и биолошку разноврсност од стране посетилаца и приватне иницијативе за потписивање значајно већег броја Уговора о плаћању накнаде за организовање излета сопственим пловилом на подручју СРП "Увац" јавља се и проблем уређења међусобних односа између физичких и правних лица који са управљачем, Резерват Увац д.о.о., потписују горе поменути Уговор.

Стратегије управљања туристима (посетиоцима) у заштићеним подручју подразумева:

- Редуковану употребу целог заштићеног подручја, посебно, ограничење броја посетилаца на Увачком језеру:
 - максималан број полазака са локалитета Растоке - 10 дневно;
 - максималан број полазака са локалитета Крстац/Маркова раван - 10 дневно;
 - максималан број посетилаца Ледене пећине у истом тренутку - 50 особа;
- Вожњу посетилаца обављати строго средином језера, без прилазака обали. Обали је дозвољено прићи само код улаза у Ледену пећину, и на местима са којих се креће у пешачке обиласке;
- Забрањено је кретати се ван обележених стаза
- Забрањено је прављење буке и ларме: посете се морају одвијати у тишини

Имајући у виду све наведене чињенице управљач Резерват "Увац" д.о.о. да би избегао негативне ефекте од туризма установљава мере ограничења и редуковану употребу угроженог дела заштићеног подручја.

МЕРЕ ОГРАНИЧЕЊА

Мере ограничења се доносе како би се дефинисали начини на који ће се вршити праћење стања и капацитета појединих локалитета. Овим мерама се дефинишу кључне тачке за праћење (локације) и начин на који ће се вршити пријем посетилаца и начин организације посета у заштићено природно добро. Исте подстичу и подржавају туризам и његове субјекте у развоју и унапређењу уз уважавање природног и културног наслеђа. Прецизирањем мера ограничења подстиче се конкуренција пружалаца услуга у туризму, сузбија сива економија и развијају локалне заједнице.

Основна, полазна, мера ограничења је успостављање редуковане употребе угроженог дела заштићеног подручја. Најједноставнији модел редуковане употребе је установљење максималног броја пловила по једном уговарачу и установљење времена коришћења. Како је највећи притисак од стране посетилаца на Увачко (Сјеничко) језеро тако се на овом делу заштићеног подручја прописују следеће мере броја пловила по једном уговарачу и мере временског ограничења:

- Максималан број пловила по једном уговарачу износи 2 (два) пловила;
- Полазак пловила са локалитета Растоке за панорамско разгледање Увачког (Сјеничког) језера од 01. маја до 10. септембра врши се у следећим терминима:
 1. 9 часова и 30 минута,
 2. 10 часова,
 3. 10 часова и 30 минута,
 4. 11 часова,
 5. 11 часова и 30 минута,
 6. 13 часова,
 7. 13 часова и 30 минута,
 8. 14 часова,
 9. 14 часова и 30 минута,
 10. 15 часова
- Полазак пловила са локалитета Крстац/Маркова равн за панорамско разгледање Увачког (Сјеничког) језера од 01. маја до 10. септембра врши се у следећим терминима:
 1. 9 часова и 45 минута,
 2. 10 часова,
 3. 10 часова и 30 минута,
 4. 11 часова,
 5. 11 часова и 30 минута,
 6. 13 часова,

7. 13 часова и 30 минута,
8. 14 часова,
9. 14 часова и 30 минута,
10. 15 часова

У прописаним временима полазак може вршити само један превозник са једним или максимално два пловила. Чланови истог породичног домаћинства не могу закључити уговоре за више од укупно два пловила. Уговори се неће закључивати са лицима против којих су у претходних 5 година покретани кривични или прекршајни поступци за дела из области заштите животне средине и бесправне изградње објеката, ако су иста правоснажно осуђена, као и за време док су поступци у току.

Управљач Резерват Увац д.о.о за своје потребе задржава поласке у 9 часова и 30 минута и у 15 часова са локалитета Растоке, са свим расположивим пловилима, као и термине од 11 часова и 15 часова са локалитета Крстац/ Маркова раван, са свим расположивим пловилима. Преостале термине управљач Резерват Увац д.о.о ће уговором доделити заинтересованим странама. Уз претходну најаву од минимум 2 дана (48 часова) може се организовати ванредни полазак изван прописаних термина поласака.

Уговор о плаћању накнаде за организовање излета сопственим пловилом на подручју СРП "Увац" се додељује до попуњања свих расположивих термина поласака, а након достављене комплетне документације неопходне за потписивање предметног уговора.

За потписивање уговора, неопходно је доставити следећу документацију:

- Захтев за потписивање уговора, јасан и прецизан, недвосмислен;
- Решење Агенције за привредне регистре Републике Србије, са уписаном шифром делатности 5030 - Превоз путника унутрашњим пловним путевима;
- Пловидбена дозвола;
- Уверење о положеном стручном испиту за стицање овлашћења о посебној оспособљености чланова посаде бродова трговачке морнарице, издато од стране Министарства грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре;
- Обавезно осигурање путника у јавном превозу од последица несрећног случаја.

Уговор, за једно пвило, је могуће закључити и са пољопривредним газдинством регистрованим за сеоски туризам, али само за пружање услуга војње сопствених гостију, са уредно пријављеним боравком и плаћеном боравишном таксом.

Критеријуми за доделу уговора је редослед поднетих захтева (захтев може бити поднет непосредно, или путем поште, којом приликом се као датум подношења захтева узима датум пријема), ваљаних и комплетних. Захтев се сматра поднетим оног датума када је комплетирана цела документација.

Резерват Увац д.о.о.

Миљка Дучић, В.Д. директора

Резерват УВАЦ д.о.о.

Трг војводе Петра Бојовића 3 31320 Нова Варош
033/64-198 office@uvac.org.rs www.uvac.org.rs